

له چا پکراوه کانی
له نجومه نی نیشتمانیی کوردستان – عیراق
لیژنه ی یاسایی (25)

**یاسا کانی تاییه ت
به وهزاره تی کشتوکال و زهوی کشتوکالی
له هه ری می کوردستان**

**القوانین الخاصة
بوزارة الزراعة والاراضي الزراعية
في اقليم كوردستان**

هه وئییر 2008

ئەنجومەنى نىشتىمانى كوردستان / لىژنەى ياساى
[ياساكانى كشتوكال....]

ياساكانى تايىبەت بە وەزارەتى كشتوكال و زەوى كشتوكال لە ھەريىمى كوردستان / ئەنجومەنى نىشتىمانى كوردستان - لىژنەى ياساى. چ 1 - ھەولير، پەرلەمانى كوردستان، (چاپخانەى شەھاب)، 2008.

143 لاپەرە؛ (زنجيرە 25 لىژنەى ياساى)

1. ياسا - كشتوكال 2. ناونيشان

ناوى كتيب: ياساكانى تايىبەت بە وەزارەتى كشتوكال و زەوى كشتوكال لە ھەريىمى كوردستان
لە بلاوكراوەكانى لىژنەى ياساى - ئەنجومەنى نىشتىمانى كوردستان
زنجيرە (25)

تيراژ: 1000 دانە

چاپى يەكەم: 2008

ديزايىنى بەرگ: ئەندازيار / سنان عونى بەزاز - كۆمپانىياى SB

نووسينگەى بەزاز / بەرامبەر / بانكى فيدرال

نزىك نوتيل دم دم م: 4459912

ياسای ۆ
وهزارهتی كشتوكالی ههریمی كوردستان
ژماره (1) ی سالی 2007

به ناوی خوی به خشنده و میهره بان
ههریمی كوردستانی عیراق
سه رۆكایه تی ههریم
سه رۆك

به ناوی گه له وه
بهریار
ژماره (3) سالی 2007

ياسای وهزارهتی كشتوكالی ههریمی كوردستان – عیراق

به پیتی ئه وه سه لاته ی كه پیمان دراره له برگی (1) ی ماده ی (10) ی ياسای سه رۆكایه تی ههریمی كوردستان – عیراق ژماره (1) ی سالی 2005 ی هه مواركراو و به پالپشتی ئه و ياساكارییی ه ئه نجومه نی نیشتمانی كوردستان – عیراق كرده تی له دانیشتنی ژماره (1) له 2007/3/26 بهرپارماندا به ده رکردنی:

یاسای ژماره (1) ی سالی / 2007
یاسای وهزارهتی کشتوکالی ههریمی کوردستان - عیراق

ماددهی یهکهه:

مه بهست له زاراوانه‌ی خواره وه، بۆ مه بهستی ئەم یاسایه ماناکانی بهرام بهریانه:

یهکهه: ههریم: ههریمی کوردستان - عیراق .

دووهم: وهزارهت: وهزارهتی کشتوکالی ههریمی کوردستان.

سییهه: وهزیر: وهزیری کشتوکال.

چوارهم: بریکاری وهزارهت: بریکاری وهزارهتی کشتوکال.

پینجهه: ئەنجومه‌ن: ئەنجومه‌نی راویژکاری وهزارهت.

- ئەرك و فرمانه كانى و وزارت -

ماددى دووم:

و وزارت ئەم ئەركانى خوارو دە گرىته ئەستۆ:

يەكەم: دانانى پلانى كشتوكالى وا كه گەشەسەندنى بەروبومى كشتوكالى بە ھەردوو لايەنى رووھكى و ئاژەلى بەدى بەينى.

دووم: پيشكەش كرنى رينمايى و فەراھەم كرنى پيداويستىھە كانى بەروبومى كشتوكالى و ئەنجامدانى ليكۆلئىنەھى كرنى كشتوكالى و سەرپەرشتى پيادە كرنى ياسا بە كارھاتووھە كان لە گەل بەدوا داچوون و جيبەجى كرنى ئەو چالاكيانەھى كه پەيوەنديدارن بە و بەھينانى زەوى و زارى كشتوكالى و پالپشتى كرنىيان بە نيازى بەدەھينانى ئامانجە كانى بەروبومى كشتوكالى لە ھەريما.

سېئەم: ليكۆلئىنەھى تايبەت بە پروژە كانى و وزارت ئامادە دەكات و نەخشەيان بۆ دەكيشى و بەرنامە دادەنى و كار دەكات لە پيناو جيبەجى كرنىيان بە جيبەجى كرنى راستە و خۆيان لە لايەن لايەنە كانى تر لە ناوھەريم يادەروھى دا و سەرپەرشتيان دەكات.

چوارەم: پشتگيرىي كرنى لە كەرتى تايبەتى وھاندانى و بەرھينانى پروژە كان و دامەزراندنى كارگە و تاقىگە و كارگەھى تايبەت بە بەروبومى كشتوكالى بە ھەردوو لاي ئاژەلى و رووھكى.

پېنجەم: پشتگيرىي كرنى بانكە كشتوكالىيە كان لە ھەريما و دەرچوواندى رينمايى پيويست بۆ كار ئاسان كرنى و ئەمەش بە ھاوئاھەنگى كرنى دەبى لە گەل و وزارتى دارايى و ئابوورى لە ھەريما.

شەشەم: كار كرنى لە پيناو فەراھەم كرنى تۆوى چاكراو و پەينى كيميائى و فەركەرە كان و دابىن كرنى داودەرمان و ئاميرى كشتوكالى و گرتنەبەرى ريگاي وا كه زياد كرنى بەروبوم و چاك كرنى دەستەبەر بكات.

ھەوتەم: كار كرنى لە پيناو زيان دىنەھى پروژە كانى سامانى ئاژەلى و پاشكۆكانى و پەرەپيدانى لە ھەريما و كار كرنى لە پيناو فەراھەم كرنى دەرمان و پيكتوتانە كانى بەيتەرى و گرتنەبەرى شيوازى زانستى بۆ چارە كرنى نەخۆشى درم (سارى) و پاراستنى ئاژەل لىيان.

ھەشتەم: كار كرنى و نەخشە كيشان بۆ بەرەنگار بوونەھى دەر دو نەخۆشى كشتوكالى و گرتنەبەرى ھەموو ريگايەك بۆ پاراستن لەو نەخوشىيانە و چارە كرنىيان.

نۆيەم: گرنگى دان بە سامانى ماسى و بە خيوكرنى ھەنگ.

دهیهم: گرنگی دان به بهروبومی کشتوکالی و کارکردن له پیناوی ریکخستنی عه مبارکردنی و ناردنه بازاری.

یازدهم: گرنگی دان به نه مامگه کان وله وهرگا و دارستانی سروشتی ودهست چین وپاراستنیان، چونکه سامانی نیشتمانین، ههروهها پشتگییری کردنی پاوانی سروشتی.

دوازدهم: دهسینشان کردنی سنووری دارستانه کان وچورو پوله کانیان به پیی یاسایه کی تاییهت که کاروباریان ریک بخت له گهل ریکخستنی هه موو مهسه له یه کی په یوهندی به دارستانه وه هه بی له هه ریمدا.

سیزدهم: پیشنیارکردنی پروژه یاسایی نوی بو چاره سه رکردنی کیشه ی زهوی وزار به جزریکی وا که له گهل واقعی نیستاو دوا رژی کوردستاندا بگونی.

چواردهم: گه شه پیکردنی داهاتی به شهری له بواری راهینانی کادیری جووتیاری و کشتوکالی له سه ر هه موو ناسته جیاوازه کانیان.

پیکهاته کانی وه زارته-

ماددهی سییه م:

وه زارته له م پیکهاتانه ی خواره وه پیکدی ن.

یه که م: وه زیر: سه رۆکی بالاو به رپرسی کاروبارو ئاراسته کردنی سیاسه تی وه زارته که یه وه موو برپارو فرمان و رینماییه کیش که په یوهندیان به ئه رک و فرمان و پیکهاته وه دهسته لاتنه کان و کاروباری دیکه ی هونه ری و دارایی و کارگییری ریکخستنی وه زارته وه هه یه له وه وه به پیی حوکمه کانی ئه م یاسایه دهرده چی و به رپرسه به رامبه ر به ئه نجومه نی وه زیران به وناوه ی که ئه ندامتیکی هاوکاره له وه ئه نجومه نه و بوی هه یه هه ندی له دهسته لاتنه کانی به بریکاری وه زارته یا به به رپوه به ره گشتییه کان یا خود ئه وه ی له وه زارته به شیایوی دزانی بسپیتریت.

دووه م: بریکاری وه زارته: یارمه تی وه زیر ددهات له ئاراسته کردنی کاروباری وه زارته و سه رپه رشتی کردنی کاره کانی له چوارچیوه ی ئه وه دهسته لاتنه ی که وه زیر پیی ده سپیری، مه رجیشه خاوه ن بروانامه ی به رای پی سپویری زانکۆ بیت و خاوه ن شاره زایی کارامه بیش بیت.

سییه م: نووسینگه ی وه زیر: فرمانبه ریک سه رۆکایه تی ده کات و به رپوه ی ده بات به پله ی به رپوه به ر به مه رجیک خاوه ن بروانامه ی به رای زانکۆ بیت و چندن فرمانبه ریک یاریده ی ددهن.

چواره م: نووسینگه ی بریکاری وه زارته: فرمانبه ریک سه رۆکایه تی ده کات و به رپوه ی ده بات که خاوه نی بروانامه ی به رای زانکۆ بیت و چندن فرمانبه ریک یاریده ی ددهن.

پینجهم: راویژکاران: ژماره‌یان له چوار کس زیاتر نابی ودهبیّ خواهنی پروانامه‌ی به‌رای زانکۆین و خواهنی شاره‌زایی و کارامه‌یی بن.

شه‌شهم: به‌رپوه‌به‌رایه‌تی گشتیی کارگێرپی و دارایی: به‌رپوه‌به‌ریکی گشتی سه‌رۆکایه‌تی ده‌کات و به‌رپوه‌ی ده‌بات که خواهنی پروانامه‌ی به‌رای زانکۆ بیّت و خواهنی شاره‌زایی و کارامه‌یی بیّت له کاره‌که‌یدا.

حه‌وته‌م: به‌رپوه‌به‌رایه‌تی گشتی پلاندان و به‌دواداچوون: به‌رپوه‌به‌ریکی گشتی سه‌رۆکایه‌تی ده‌کات و به‌رپوه‌ی ده‌بات که پروانامه‌ی به‌رای زانکۆی هه‌بیّت و خواهنی شاره‌زایی و کارامه‌یی بیّت له کاره‌که‌یدا.

هه‌شتهم: به‌رپوه‌به‌رایه‌تی گشتی زه‌وی وزاری کشتوکالی: به‌رپوه‌به‌ریکی گشتی سه‌رۆکایه‌تی ده‌کات و به‌رپوه‌ی ده‌بات که پروانامه‌ی به‌رای زانکۆی هه‌بیّت و خواهنی شاره‌زایی و کارامه‌یی بیّت له کاره‌که‌یدا.

نۆیه‌م: به‌رپوه‌به‌رایه‌تی گشتی ره‌زگه‌ری و دارستان و له‌وه‌رگاگان: به‌رپوه‌به‌ریکی گشتی سه‌رۆکایه‌تی ده‌کات و به‌رپوه‌ی ده‌بات که پروانامه‌ی به‌رای زانکۆی هه‌بیّت و خواهنی شاره‌زایی و کارامه‌یی بیّت له کاره‌که‌یدا.

ده‌یه‌م: به‌رپوه‌به‌رایه‌تی گشتی لیکنۆلینه‌وه و رابه‌ری کشتوکالی: به‌رپوه‌به‌ریکی گشتی سه‌رۆکایه‌تی ده‌کات و به‌رپوه‌ی ده‌بات که پروانامه‌ی به‌رای زانکۆی هه‌بیّت و خواهنی شاره‌زایی و کارامه‌یی بیّت له کاره‌که‌یدا.

یازده‌م: به‌رپوه‌به‌رایه‌تی گشتی سامانی ناژه‌لی و به‌یتالی: به‌رپوه‌به‌ریکی گشتی سه‌رۆکایه‌تی ده‌کات و به‌رپوه‌ی ده‌بات که پروانامه‌ی به‌رای زانکۆی هه‌بیّت و خواهنی شاره‌زایی و کارامه‌یی بیّت له کاره‌که‌یدا.

دوازده‌م: به‌رپوه‌به‌رایه‌تی گشتی خزمه‌تگوزاری کشتوکالی: به‌رپوه‌به‌ریکی گشتی سه‌رۆکایه‌تی ده‌کات و به‌رپوه‌ی ده‌بات که پروانامه‌ی به‌رای زانکۆی هه‌بیّت و خواهنی شاره‌زایی و کارامه‌یی بیّت له کاره‌که‌یدا.

سیزده‌م: به‌رپوه‌به‌رایه‌تی گشتیه‌کان له مه‌لّه‌ندی پارێزگاکانی هه‌ریمی کوردستاندا: هه‌ریه‌ک له‌مانه به‌رپوه‌به‌ریکی گشتی سه‌رۆکایه‌تی ده‌کات و به‌رپوه‌ی ده‌بات که پروانامه‌ی به‌رای زانکۆی هه‌بیّت و خواهنی شاره‌زایی بیّت تاکو سه‌رپه‌رشتی جیبه‌جیّ کردنی پرۆژه کشتوکالیه‌کان له پارێزگاکه‌یدا

بكات و بەرپۆه بەرایه تی و لقه كشتوكالییه كان له سنووری هەر پارێزگایه ك له و پارێزگایانهی پیوهی ده به ستریت.

ماددهی چوارهم:

یه کهم: ئەنجومه نی وهزارهت له مانه پێك دیت:

1- وهزیر: سه رۆكه .

2- بریکاری وهزارهت: ئەندامه و له کاتی نه هاتنی وهزیر سه رۆکایه تی ئەنجومه نه که ده کات.

3- راویژکاران: ئەندامن.

4- بەرپۆه به ره گشتیه کانی وهزارهت: ئەندامن

5- سه رۆکی کۆمه لانی جوتیاران له کوردستان : ئەندامه

دووهم: وهزیر بۆی هه یه نوینه ری وهزاره ته کانی تریش که په یوه ندیارین یان شاره زای تر له ده ره وهی وهزارهت له کاتی پیویستدا بخته سه ر ئەنجومه نه که .

ماددهی پینجه م:

یه کهم: ئەرك و تاییه تمه ندیه کانی وهزارهت به پیرو ده سنیشان ده کرین.

دووهم: وهزیر بۆی هه یه به رپۆه به رایه تی یان لق یان به ش یان هۆبه یا خود یه که ی دیکه له نار

پێکهاته ی وهزارهت له نوێ دابنێ یان لێکیان بدات یان هه لیان وه شینیتنه وه به پیی پیویستی

کار له کاتی پیویستدا.

ماددهی شه شه م:

یاسای وهزاره تی کشتوکال و تاودیری ژماره (10) ی سالی 1992 هه لده وه شیتته وه .

ماددهی چه وته م:

وهزیر بۆی هه یه رینمایی پیویست بۆ ئاسانکاریی جیبه جی کردنی حوکه کانی ئەم یاسایه ده ربچوینێ .

ماددهی هه شه ته م:

کار به هیچ ده قیکی یاسایی یا بریارێک نا کری گه ر له گه ل حوکه کانی ئەم یاسایه نا کۆک بیت.

ماددهی نۆیه م:

پیویسته ئەنجومه نی وهزیران ولایه نه په یوه ندیاریه کان حوکه کانی ئەم یاسایه جیبه جی بکه ن.

ماددهی ده یه م:

ئەم یاسایه له رۆژی ده رچوونیه وه کاری پێده کری و له رۆژنامه ی فه رمی (وه قائیعی کوردستان) بلا ده کریتته وه .

مه سعود بارزانی
سه روگی هه ریمی کوردستان - عیراق

هه وئیر

له رۆژی 3ی نیسانی 2007 ی زایینی

14 ی نه ورۆزی 2707 ی کوردی

15 ربیع الاول 1428 کۆچی

-هۆیه کانی ده رچوواندنی ئەم یاسایه-

به مه بهستی په پیدان و چاککردنی به ربوومی کشتوکال و دۆزینه وهی چاره سهری راست و دروست بو ته و ته گه رانهی ریگرن له بهردهم به کارهینانی توانای سروشتی و ماددهی و به شهری له کوردستان و له پیناو تاماده کردنی ئاو و هه وای له بار بو دووباره بنیاتنه وهی ژیرخانی که رتی کشتوکالی و به دیهینانی ئیکتیفای زاتی و ئاسایشی خۆراکی و هاندانی کۆچکردنی پینچه وانه (له شاره وه بو لادی) تا کو خه لکی له گوند و دیهاتی کوردستان بگه نه ژیانیکی باشت و ئاوه دانکردنه وهی و لات و له پیناوی جیبه جی کردنی ته وانهی له سه ره ودا هاتوون ئەم یاسایه ده رچووینرا.

یاسای ژماره (3) ی سالی 1998

یاسای

کوژاندنه وهو جیاکاری زهوی له ناو سنووری شاره وانییه کاندای

به ناوی خوی به خشنده و میهره بان

به ناوی گهل

نه نجومه نی نیشتمانی کوردستانی عیراق

ژماره ی برپار: 10

رۆژی برپار: 1998/4/15

برپار

پشت بهو دهسه لاتهی به پپی برگه (3) له یاسای ژماره (10) دهی سالی 1997 پیمان دراوه
و له سه ر نهو بنه مایهی که نه نجومه نی نیشتمانی کوردستانی عیراق له دانیشتنی رۆژی
1998/4/14 ی دا یاساکاری کردوو ه ، برپاری ده رهیتانی نه م یاسایه ماندا:

یاسای ژماره (3) ی سالی 1998

یاسای کوژاندنه وو جیاکاری زهوی له ناو سنووری شارهوانییه کاندای

ماددهی یه که م:

ده کری زهوی کشتوکالی و ناکشتوکالی و باغه کانی که مولکی تهواو (صرف) ی فه مانگه کانی هه ریم و کهرتی گشتی و دام و دهزگا کانی شه هید و ریخراوه کانی جه ماوه ری و پیشه یی و کۆمه له کانی هه ره وه زی بیناسازین جیاکاریان تیا دا بکریت (افراز) بکرین.

وه هه ره وه ها ئه و باغ و زه و ییه ناکشتوکالیانه ی که (وه قف) یکی راست کراون و ده که ونه نیوان سنووری قۆناغی جی به جیکردنه وه (المرحلة قید التنفیذ) له ره نگ ریژه ی بنه ره تی شاره وانیه کانی هه ری می کوردستان به جوړیک هاو دژ نه بی له گه ل ئه و به کاره یانه ی که بو یان دان دراوه.

ماددهی دووهم:

1- مافی به کاره یان ده کوژیندریته وه (یطفأ) له زه و ییه کشتوکالی و ناکشتوکالیه کانی مولکی ده ولت که ده که ونه نیوان قۆناغی جیه جیکردنه وه (مرحلة قید التنفیذ) له ره نگریژی بنه ره تی شاره وانیه کانی هه ری می کوردستاندا.

2- خاوه نی مافی به کاره یان (صاحب الحقوق التصرفیه) له و زه و یانه ی به ریژه یه که قه ره بو ده کریته وه که یه کسانه به (8%) له کۆی پانتایی ئه و زه و یانه ی که مافی به کاره یانای کوژیندراوه ته وه و به ناوی ئه وه وه تو مار ده کری وه ک مولکیکی تهواو (صرف).

3- خاوه ن مافی به کاره یان بو ی هه یه ئه و پارچه یه ی که پیی دراوه جیاکاری (افراز) ی بکا به مه ر جیک هاو دژ نه بی له گه ل جوړی ئه و به کاربردنه ی که بو ی دیاری کراوه له ره نگریژی بنه ره تی شاره وانیه کاندای.

4- ئه گه ر ئه و زه و یانه ی مافی به کاره یانایان تیدا کوژیندراوه ته وه و ده که ونه نیوان ناوچه نا نیشته جیه کانه وه (مناطق غیر سکینیه) خاوه نه کانیان به زه و ی تر له ناوچه کانی سوکنا بوون قه ره بو ده کریته وه له ناو سنووری شاره وانیه کان دا که نرخه که ی هاوسه نگ بی له گه ل ئه و ریژه یه دا.

ماددهی سییه م:

1- زه و ییه کشتوکالیه کان که مولکی تهواو (صرف) ی که سانی سروشتی و (معنوی) ن (ته نها کۆمه له کانی هه ره وه زی بیناسازی نه بن) که ده که ونه سنووری قۆناغی جیه جی

ياسای ژماره (5) سالی 2007^(*)

ياسای هه‌موارکردنی يه‌که‌می ياسای ژماره (3) ي سالی 1998

ياسای کوژاندنه‌وهو نيک جياکردنه‌وه (إفراز) ي زهوی و زار له‌ناو سنووری شاره‌وانيه‌کاندا

بەناوې خواى بەخشندەو مېھرەبان

ھەرېمى كوردستانى عىراق

سەرۆكايەتى ھەرېم

سەرۆك

بەناوى گەلەو

بەرپار

ژمارە (8) سائى 2007

ياساى ھەموارکردنى يەكەمى ياساى ژمارە (3) سائى 1998 ياساى

كوژاندنەو ھو لىك جياكردنەو (افرازى زەوى و زار لەناو سنوورى شارەوانىيەكاندا

بەپىي ئەو دەسەلاتەى لە برگەى (1) ماددەى (10) ياساى سەرۆكايەتى ھەرېمى كوردستان- عىراق ژمارە (1) سائى 2005 ھەمواركراو پيمان دراو، بە پالپشتى ئەو ياسا كاريەى ئەنجومەنى نيشتمانى كوردستان- عىراق كروويەتى برپارماندا بەدەرکردنى:

ياساى ژمارە (5) سائى / 2007

ياساى ھەموارکردنى يەكەمى ياساى ژمارە (3) سائى 1998 ياساى

كوژاندنەو ھو لىك جياكردنەو (افرازى زەوى و زار لەناو سنوورى شارەوانىيەكاندا

ماددەى يەكەم:

برگەى (2) ي ماددەى دووھمى ياساى كوژاندنەو ھو لىك جياكردنەو زەوى و زار لەناو سنوورى شارەوانىيەكانى ژمارە (3) سائى 1998 ھەموار دەكرى و بەم جوړەى خواو ھو دەخوینریتەو:

2. خاوەن مافى تەسەرپوفى ئەو زەوى و زارانە بە رپژەى (12%) لە كۆى رووبەرى ئەو زەوىيەى كە مافى تەسەرپوفى تیدا كوژینراو تەو قەرەبوو دەكریتەو ھو ك مولكى سرف بەناوى توّمار دەكرى.

ماددەى دووھم:

برگەى (2) ي ماددەى سېيەم ھەموار دەكرى و بەم جوړە دەخوینریتەو.

2. خاوەنى ئەو زەوىانە بە رپژەى (20%) لە كۆى رووبەرى ئەو زەوىيەى كە بە ناوى شارەوانى توّمار دەكرى بەشيوەى كى (عەينى) قەرەبوو دەكریتەو ھو ئەو رووبەرى كە پىي دەدرى بە جياكراو ھو دادەنرى بەشيوەى كى وا كە لە گەل بە كارھينانەكانى برپارى بو دراو ناكوك نەبى.

ماددەى سېيەم:

حوكمه كانى ئەم ياسايە ھەموو ئەو زەويانەى ناو سنورى شارەوانى دەگرئەو ە كە برپارە كانيان
پلەى يەك لاكەرەوہى وەرئە گرتووە.

ماددەى چوارەم:

كار بە ھيچ دەقيكى ياسايى يا برپارئك ناكريت گەر ئە گەل حوكمە كانى ئەم ياسايە ناكۆك بن.

ماددەى پينجەم:

دەبى ئەنجومەنى وەزيران و لايەنە پەيوەنديدارەكان حوكمە كانى ئەم ياسايە جيئە جى بكن.

ماددهی شه شه م:

ئه م یاسایه له پۆژی ده رچوونیه وه جیبه جی ده کری و له رۆژنامه ی فه رمی (وه قائیعی کوردستان) دا بلاو ده کریته وه.

مه سعود بارزانی

سه رۆکی هه ریعی کوردستان - عیراق

هه ولییر:

30 / گولان / 2707 کوردی

20 / مایس / 2007 زاینی

3 / جمادی الاول / 1428 کۆچی

هۆیه‌کانی ده‌رچوواندنی ئەم یاسایه

بۆ به‌دییه‌نانی دادو ه‌اوسه‌نگی له نیوانی به‌رژوه‌ندی تاییه‌تی خاوه‌ن ته‌سه‌روف و خاوه‌ن زه‌وی و زاری کشتوکالی و به‌رژوه‌ندی گشتی و بۆ یه‌کخستنی یاساو ب‌پیاره‌کان له ه‌ه‌ریمی کوردستاندا، ئەم یاسایه ده‌رچووی‌نرا.

یاسای ژماره (32) ی سائی 2007 (*)

یاسای هه مواری کردنی یه که می

جیبه جی کردنی یاسای ریکهستنی موئکایه تی کشتوکائی له کوردستان - عیراق

ژماره (90) ی سائی 1975

به‌ناوی خوای به‌خشنده و میهره‌بان

ههریمی کوردستانی عیراق

سه‌رۆکایه‌تی ههریم

سه‌رۆک

به‌ناوی گه‌له‌وه

برپار

ژماره (39) سالی 2007

یاسای هه‌موارکردنی یه‌که‌می جیبه‌جی کردنی یاسای ریکه‌ستنی موئکایه‌تی کشتوکالی

له کوردستان - عیراق ژماره (90) ی سالی 1975

به‌پیی ئه‌وه ده‌سه‌لایه‌تی له‌پرگه‌ی (1) ی مادده‌ی (10) ی یاسای سه‌رۆکایه‌تی ههریمی

کوردستان - عیراق ژماره (1) ی سالی 2005 ی هه‌موارکراو پیمان دراوه‌وه، به‌پالپشتی ئه‌وه

یاساکارییه‌ی ئه‌نجومه‌نی نیشتمانی کوردستان - عیراق کردویه‌تی برپارماندا به‌ده‌رکردنی:

یاسای ژماره (32) ی سالی / 2007

یاسای هه‌موارکردنی یه‌که‌می جیبه‌جی کردنی یاسای ریکه‌ستنی موئکایه‌تی کشتوکالی

له کوردستان - عیراق ژماره (90) ی سالی 1975

مادده‌ی یه‌که‌م:

مادده‌ی هه‌شته‌م له یاسای ژماره (90) ی سالی 1975 له ههریمی کوردستان هه‌موارده‌کری

و به‌م شیوه‌یه ده‌خوینریته‌وه:

مادده‌ی هه‌شته‌م:

یه‌که‌م: هه‌موو زه‌ویه‌کی که ته‌سویه‌ی ته‌واو نه‌بووبی یا برپاره‌کانی چه‌سپاندنی مافی زه‌وی

به‌پیی یاسای چاکسازی کشتوکالی پله‌ی کوئایی وهرنه‌گرتبی، ئه‌وا به‌ئهمیری سرف

داده‌نری و ئه‌م زه‌ویانه‌ی خواره‌وه‌یان لی به‌ده‌رده‌کری.

1- ئه‌وه زه‌وییه کشتوکالی و باخانه‌ی که مولکی سرف به‌پیی سه‌نه‌دی تاپۆ که یاسا به‌ره‌وای

بزانی.

2- ئه‌وه زه‌وی و باخانه‌ی که وه‌قف کراون وه‌قفیکی ته‌واو به‌پیی سه‌نه‌دی تاپۆ یان به‌لگه‌یه‌کی

وه‌قفی که یاسا به‌ره‌وای بزانی.

3- ئەو زەويانەى بە درەخت چاندراون بۆ ماوئەيەك لە (10) دەسال كەمتر نەبى و تىكراى ژمارەى درەختەكانى لە دۆنمىكدا لە چل درەخت كەمتر نەبى.

4- ئەو زەوى و باخانەى كە برپارى ژمارە (702) ى سالى 1973 ى ئەنجومەنى سەركرديەتى شۆرشى ھەلۆەشاوئە ديانگرىتەوئە.

دووھم: ھەر كەسىكى گوتى مافى بە كارھىنانى زەويەى كى ئەمىرى كشتوكالىم لەو ناوچانەدا ھەيە كە تەسويە نەكرابى ياخود تەسويە كەى تەواو نەبووبى، ياخود برپارەكانى چەسپاندنى مافى زەويە كەى بەپى ياساى چاكسازى كشتوكالى ژمارە (117) ى سالى 1970 نەگەيشتوونە پلەى بنبرى يەكلا كەرەوئە، يان ئەوانەى برپارى تەسويە كەيان ھەلۆەشاوئەتەوئە ئىسپات بوو بەپى مامەلەى كشتوكالى پىش جىبەجى كردنى ياساى چاكسازى كشتوكالى ناوبراو بەكارى ھىناوئە، ئەوا ئەو رووبەرەى كە بەكارى ھىناوئە بەناوى دەولەت تۆماردەكرى و مافى بەكارھىنان دەدرىت بە بەكارھىنەرە كە بە مەرجىك لەو رادەيە دەرنەچىت كە لە ماددەى دووھمى ياساى ژمارە (90) ى سالى 1975 دا ھاتوئە. لەگەل دەست نەكردنە ئەو مافانەى كە چەسپنراون بەپى بە دەركردنەكانى لە برگەكانى (1، 2، 3، 4) ى برگەى يەكەمى ئەم ماددەيەدا ھاتوون.

سىيەم: وەزارەتى شارەوانىيەكان لىكۆلنىنەوئەى كى گشتى نامادەو پىشكەش دەكات بۆ بەيان كردن و دەستنىشان كردنى زەويەكانى دەكەونە ناو ماستەر پلانى شارەوانىيەكان كە حوكمەكانى ئەم ياسا ديانگرىتەوئە لە ماوئەيەكدا كە لە شەش مانگ زياتر نەبى لە رۆژى جىبەجى كردنەوئەو پرۆژەى ياسايەك بە چۆنەتى قەرەبوو كردنەوئەى خواوئەكانيان بەپى ياسا كارپىكراوئەكان پىشكەش بكات.

ماددەى دووھم:

كار بە ھىچ دەقىكى ياسابى يا برپارىك ناكرى گەر لەگەل حوكمەكانى ئەم ياسايە ناكۆك بى.

ماددەى سىيەم:

وەزىرانى كشتوكال و شارەوانىيەكان بۆيان ھەيە رىنماى پىويست دەربچوئىن ھەر يەكە بەپى تابىتەندى خۆى بۆ ئاسانكردنى جىبەجى حوكمەكانى ئەم ياسايە.

ماددەى چوارەم:

پىويستە لەسەر ئەنجومەنى وەزىران و لايەنە پەيوئەندىدارەكان حوكمەكانى ئەم ياسايە جىبەجى بكن.

ماددهی پینجهم:

ئهم یاساییه له رۆژی بلا و کردنهوهی له رۆژنامهی فهرمی (وهقائعی کوردستان) سهوه جیبهجی ده کریتتهوه.

مهسعود بارزانی

سهروکی ههریمی کوردستان - عیراق

ههولیر:

22 / سهرمهوهز / 2707 کوردی

13 / کانوونی یهکهه / 2007 زایی

4 / ذوالحجه / 1428 کۆچی

یاسای ژماره (1) سالی 2008^(*)
یاسای ریکخستنی مافی دهسکاری زهوی و زاری کشتوکائی
له ههریمی کوردستان – عیراق

به ناوی خوای به خشنده و میهره بان

ههریمی کوردستانی عیراق

سهرو کایه تی ههریم

سهروک

به ناوی گه له وه

بـرـیـار

ژماره (7) سالی 2008

یاسای ریکخستنی مافی دهسکاری زهوی و زاری کشتوکالی

له ههریمی کوردستان - عیراق

به پیی ئه وه دهسه لاتهی له برگهی (1) ی ماددهی (10) ی یاسای سهرو کایه تی ههریمی کوردستان - عیراق ژماره (1) ی سالی 2005 ی هه موار کراو پیمان دراوه، به پالپشتی ئه وه یاسا کارییهی ئه نجومه نی نیشتمانی کوردستان - عیراق کردویه تی له دانیشتنی ژماره (3) له 2008/3/31 بریار ماندا به دهر کردنی:

یاسای ژماره (1) ی سالی 2008

یاسای ریکخستنی مافی دهسکاری زهوی و زاری کشتوکالی

له ههریمی کوردستان - عیراق

ماددهی یه گهم:

یه گهم: مافی دهسکاری له زهوی کشتوکالی بو ئه وه جووتیارانه ده چه سپیندری که به سهریان دابهش کراوه و گریهستن به پیی حوکمه کانی یاسای چاکسازی کشتوکالی ویاساو بریاره کان ورینماییه کانی تر که له ههریمی کوردستاندا کاریان پی ده کری، به مهرجیک بریاره کانی دابهش کردنه که په سند کرابن و گریهسته کان کاریکردنیان به رده وام بی و پۆلی زهویه کان کرابن به مولکی دهولت و مافی دهسکاریان به سهروه وه هه بی.

دووه م: پیویسته خاوه ن مافی دهسکاری که حوکمه کانی ئه م یاسایه دهیگریته وه به رده وام بی له به کارهینانی زهوییه که بو مه بهستی کشتوکالی و گرنگی پیدانی و به پیچه وانه وه برپاری

چەسپاندى مافى دەسكارىيە كەى ھەلدەۋەشپتەۋە گەر خاۋەنى مافى دەسكارى داچاندنى زەۋىيە كەى بەيى بيانۋىيە كى مەشروع بۆ ماۋەى سى ۋەرزى يەك لەدۋاى يەك بەجپھپشت .
سپپەم: گرىبەست لەگەل ئەۋ كەسانەى دەسكارىيى زەۋى ئەمىرى دەكەن دەكرى لە غەبرى ئەوانەى گرىبەست نىن، لە بارىكى وا كە مەرجه ياسايە كانىان لى بپتەدى ۋ ئەۋ زەۋىانە بە دەردە كرىن كە تەسۋىيەيان تەۋاۋ نەبۋە ، ياخود مافى بەكارھىتانيان نەچەسپاۋە ۋ برى كرىكە بدەن كە كەوتۋنە ئەستۋيان بۆ ئەۋ سالانەى كە بەكردەيى بە كاريان ھىناۋە ودۋاى ماۋەى سى سال لەمىژۋوى رىكخستنى گرىبەستە كە مافى دەسكارىيان بۆ دەچەسپى .

چۋارەم: زەۋىيە كان بەبرپارى ۋەزىرى كشتوكال دۋاى ساغ بوونەۋەى بوونى مەرجه ياسايە كان لەلايەن لىژنە كشتوكالئىيە كانەۋە تۆماردە كرىن كە بۆ ئەم مەبەستە پىك دىن ۋ بە كرىيە كى رەمىزى دەدرى كە دەبپتە بنەرەتى ۋەرگرتنى رەسى ياسايى لە فەرمانگە كانى تاپۇدا .

پىنچەم: پىۋىستە فەرمانگە كانى تاپۇ زەۋىيە كان بەپىى حوكمە كانى ئەم ماددەيە بەبرپارى ۋەزىرى كشتوكال تۆمار بكن ۋ بەم پىپەش تۆمارە كان ھەمۋاردە كرىن .
شەشەم: ئەۋ رووبەرە زەۋىيانەى كە دابەش كراۋن ۋ گرىبەستيان لە سەر كراۋە لەۋ زەۋىيانەى تەرخان كراۋن بۆ مەبەستى سوۋدى گشتى بە دەردە كرىن لە حوكمە كانى ئەم ماددەيە .

ماددەى دوۋەم:

مافى دەسكارىيى نابى بچەسپىندرى لە سەر رووبەرى زەۋىيەك كە زىاتر بى لە رادەى ئەۋ دابەش كردنەى كە لە ماددەى شازدەمى ياساى چاكسازىيى كشتوكالىيى ژمارە(117)ى سالى 1970دا ھاتوۋە .

ماددەى سپپەم:

يەكەم: رادەى بەرزى مافى دەسكارىيى كرىن لەۋ زەۋىيانەى كراۋنەتە مولكى دەۋلەت ۋ ئەۋزەۋىيانەى كراۋنەتە مولكى سرف ، بە پىيى حوكمە كانى ئەم ياسايە لە ھەرىمى كوردستاندا بەم شىۋەيە دەبى:

1- له زهوى ديمى (پشت ئاو) (1000) ههزار دؤنم لهو زهويانەى كه به ههموو جوړه بهروبووميك دادهچيندرى.

2- لهزهوى بهرئاو (200) دؤنم لهو زهويانەى كه بههؤى ئامير ئاو دهدرين (150) دؤنميش لهو زهويانەى بهبى هؤ ئاو دهدرين.

دووهم: نهگهر خاوهنى مافى دهسكاريى ياخود خاوهنى زهوى به مولك كراو مولكيكى سرفى له ريگهى ميراتهوه دهست كهوت ورووبهركهى لهو رادهيه زياتر بوو كه له برگهى (يه كهم)ى ئەم ماددهيهدا هاتوو، ئەو رووبهركهى زيادهكهى لى دهسندريرهوهو بهناوى دهولت بو مهبهستى كشتوكالى تۆمار دهكرى.

سپيهم: لهكاتى گورينى ريگهى ئاودانى زهوى، جا خاوهنهكهى بيگورپى ياخود دهولت، ئەوا خاوهن مافى دهسكارييه كه ياخود خاوهنى زهوييه كه مافى وهرگرتنى ئەو رادهيهى ههيه كه لهبرگه(1)ى ئەم ماددهيهدا هاتوو.

ماددهى چوارهم:

يه كهم: رادهى ئابوورى مولكايهتى زهوى كشتوكالى يا مافى دهسكاريى كردنى تپيدا بهم شيوهيهى خوارهوه دهبى.

1- (25) بيست و پينج دؤنم له زهوى كشتوكالى ديمه كار.

2- (1,5) يهك دؤنم و نيو له باخه كان.

3- (2,5) دوو دؤنم و نيو لهو زهويانەى بهراون.

4- (5) پينج دؤنم لهو زهويانەى كه بههؤى ئامير ئاودهدرين.

دووهم: ئەو رووبهراوهى كه لهو رووبهركه چهسپاوانهى كه له برگه (يه كهم)ى ئەم ماددهيهدا هاتون كه مۆن، له رهسمى دادوهريى لابردينى (شيوخ) دهبوردرين.

ماددهى پينجهم:

ئەوهى دهستدرينى لهسه زهوى كشتوكالى كردبى هيچ مافىكى ياسايى بو تۆمارناكرى.

ماددهى شهشم:

بهدهر له حوكمى برگهى (شهشم) له ماددهى يه كهمى ئەم ياسايهوه لهبارى كوژاندنهوهى ئەو زهويانەى كه حوكمه كانى ماددهى (يه كهم) دهيانگريرهوه، خاوهنهكهى بهرپيرهى (3%)ى رووبهريى زهوييه كوژينراوه كهى قهرهبووده كريرهوهو بهمولكى سرفو بهناوى خوى

فرزده کړی له میژووی دهرچوونی یاسای ژماره (5) ی سالی 2007 { یاسای ههموارکردنی یه کهمی یاسای کوژاندنه وه و جیا کردنه وه ی زهوی وزاری ژماره (3) ی سالی 1998) وه.

ماددهی حه و ته م:

وهزیری کشتو کال بوی ههیه رینمایي پیویست بو ئاسانکاری جییه جی کردنی حو کهمی کانی ئەم یاسایه دهر بچوینی.

ماددهی هه شته م:

پیویسته له سههه ئه نجومه نی وهزیران ولایه نه په یوه ندیداره کان حو کهمی کانی ئەم یاسایه جییه جی بکه ن.

ماددهی نۆیه م:

ئەم یاسایه له روژی دهرچوونیه وه جییه جی ده کړیت و له روژنامه ی فه رمی (وه قاععی کوردستان) بلا و ده کړیته وه.

مه سهود بارزانی

سه روکی هه ریعی کوردستان - عیراق

هه ولیر

26 ی نه روژی 2708 ی کوردی

8 ی ره بیعی دووه می 1429 ی کوچی

15 ی نیسانی 2008 ی زاینی

هۆکاره پیویستیه کانی دهرچواندنی ئەم یاسایه

دیاره زهوی و زارو خاک به شیکه له ناسنامه ی هه موو میلله تیک و به خاوه ن کردنی زهوی وزار به شپوهیه کی یاسایی له سههه جو تیارو به کارهینه ری، خو شه ویستی هه ست و دل سوژی زیاتر ده کات به رانه به به خاک و زیاتر کردنی به ره می و به دهرچواندنی ئەم یاسایه ش هانی وه به رهینه ره دهری تا سههه مایه که ی بخاته کار بو پرۆزه ی کشتو و کالی گه وره و به کارهینانی ته کنه لو جیای نوی، تا له قهیرانی که می به ره می ناو خو رزگارمان بی و تارادهیه ک ئاسایشی خو را کمان پاریزراو بی و له هه مووشی گرنگتر پاراستنی رو و به ری زهوییه کشتو و کالییه کان و به کارهینانی بو مه بهستی کشتو کالی زهوی گرانبه ها ده بی و ت و شاره وانیش به ره و ناوچه به رده لان و که ناره کان ده چن بو نیشته جی بو ون و، به رادهیه کی گونجاو قه ره بووی ئەو خاوه ن زهوییه ده ده کړیته وه که بهر کوژاندنه وه که وتوون، هه موو ئەمانه هه نگاوی باش ده بن بو که رتی کشتو کالو ریکخسته نه وه ی زهوی وزار، له بهر ئەم هۆیا نه ئەم یاسایه دهرچوینرا.

یاسای

ژماره (4) سالی 2008^(*)

یاسای

پاراستن و پهره پیدانی به روبوومی کشتوکال

له ههریمی کوردستان – عیراق

به ناوی خوی به خشنده و میهره بان

ههریمی کوردستانی عیراق

سهرو کایه تی ههریم

سهروک

به ناوی گهله وه

برپیار

ژماره (14) سالی 2008

یاسای پاراستن و پهره پیدانی به روبوومی کشتوکال

له ههریمی کوردستان – عیراق

به پینی برگی (1) ی ماددهی (10) ی یاسای سهرو کایه تی ههریمی کوردستان – عیراق

ژماره (1) ی سالی 2005 ی هه موار کراو و به پالپشتی نهو یاسا کارییهی نه نجومه نی

نیشتمانی کوردستان – عیراق کردویه تی له دانیشتنی ژماره (13) له 2008/5/5

برپیار ماندا به دهه کردنی :

یاسای ژماره (4) ی سالی 2008

یاسای پاراستن و پهره پیدانی به روبوومی کشتوکال

له ههریمی کوردستان - عیراق

ماددهی یه که م:

زهوی کشتوکال و رووهک و باخ و دارستان و له وهرگاو سامانی ئازهل و بهروبومه کانی و سهراوه کانی ئاو و ئامرازه کانی بهرهمه پیدانی کشتوکال سامانی نیشتمانین، پیویسته خاوه و په یوه نیدیداره کانیشیان به پی پلان و بهرنامه ی دهسه لاته کانی ههریم و بهریان بهین و چاودیریان بکه و، پهریان پیدهن و ریگا به هیچ شتیک نه دهن بیتنه مایه ی له ناوچوون و زیان لیدانیان.

ماددهی دوو م:

له سه لایه نه په یوه نیدیداره کانی ههریمه:

یه که م: کار له پیناو بووژاندنه وهی گوندا بکه و به پی سیاسی تیکی ئیستراتیژی هاو کاری له گهل و هزاره ته په یوه نیدیداره کاندای بکه و جوتیار هانی کۆچی پیچه وانه وه به ره و گوند بدن.

دوو م: جوتیاران هوشیار بکرینه وه و به ره و به کارهینانی زهوی به باشترین شیوه رینمایی بکرین.

سییه م: بو دابین کردنی ئاوی ئاودان له حاله تی نه هاتی ووشکه سالیدا به ره بهستی خو لین و ده ریچه ی سروشتی دروست بکرین.

چوار م: کردنه وه و په ره پیدان و قیرتاو کردنی ریگا و بان بو ئه وهی جوتیاران به ئاسانی به باخه کانیان بگه و بو بازار کاری بهروبومه کانیشیان یارمه تی بدرین.

پیچه م: پیشه سازی گۆرانکاری و ته و او کهر (الصناعة التحويلية أو التكميلية) هاندریت که پشت به بهروبومی کشتوکالی خو مالی ده به ستیت.

شه شه م: به شداری له دابین کردنی ئه و پیدایستییه پیویستیانه بکری که که فائه تی به رزیان له بهرهمه پیداندا هه یه و پشتگیری بکرین.

حه و ته م: ری که خستی کرده وه کانی بازار کاری ناوه خو و دهره کی به پی نه خشه یه کی بهرنامه بو دارپژراو له لایه ن و هزاره تی کشتوکال، به هه ماههنگی له گهل ههردوو و هزاره تی بازار گانی

و دارایی و ثابووری له باری ریکخستن و کۆنترۆل کردنی هینانی ئەو بەروبوومانەى که هاوشیۆهى ئەوانەى هەرێمن.

هه‌شته‌م: دروست کردنی عەمبارى ساردکەرو بەفرگر (المبردة والمجمدة) له هەرێمدا هاندرین.

نۆیەم: کار له پیناو قەرەبوو کردنەوهى خاوهن شینایی و پرۆژه کشتو کالییه کان بکریت، له حاله‌تى له ناوچوون یا زیان پى گه‌ياندنیاں له ئەنجامى کاره‌ساتى سروشتى یاخود هێژیکى له راده‌به‌ده‌ر.

ده‌یه‌م: به‌شداری کردن له زیاد کردنی رووبه‌رى زه‌وى به‌راو ودابین کردنی ئەو ئامێرانه‌ش که له به‌کاره‌ینانى پاشکەوت کردنی ئاودا به‌کار دین.

یانزده‌م: له رینگای قهرزدان و ئاسانکاری بانکیه‌وه به‌شداری له دروست کردنی سه‌رمایه‌ى پرۆژه کشتو کالییه‌کانى وه‌به‌ره‌ینه‌ره نیشتمانیه‌ کان بکرئ.

دوازده‌م: پشتگیری به‌روبوومه سترا تیزیه‌ کان بکرئ.

سیانزده‌م: فه‌رمانبه‌ره کشتو کالییه‌کان وه‌ك سه‌ره‌رشت به‌سه‌ر پرۆژه کشتو کالییه‌کانه‌وه دا‌مه‌زرین، له‌وانه‌ى که بروانامه‌ى زانستى کشتو کالییاں به‌ده‌ست هیناوه، به‌خاوهن بروانامه‌ى دواناوه‌ندى کشتو کالییه‌وه تا به‌رزترین ئاستى زانستى کشتو کالى.

مادده‌ى سییه‌م:

له‌سه‌ر وه‌زاره‌تى کشتو کال و خاوهن زه‌وى و جوتیارو که‌شتیارو ئەوانه‌ى په‌یوه‌ندیان به‌ کشتو کاله‌وه هه‌یه، هه‌ریه‌که‌و به‌پى پسه‌پۆرايه‌تى و ده‌سه‌لاتى خۆى ئەمانه‌ى خواوه‌وه ئەنجام بدات:

یه‌که‌م: بايه‌خ به‌ زه‌وى کشتو کالى بدریت و، بو جگه‌ له مه‌به‌سته‌کانى کشتو کال به‌کار نه‌هینریت یا به‌بى چاندن به‌جى نه‌هیندریت و رینگا نه‌دریت به‌هیچ شتىك په‌یتى کز بکات یا برشتى که‌م بکات.

دووه‌م: په‌یره‌و کردنی شیوازی زانستى نوئ له کرده‌وه کشتو کالییه‌کاندا.

سییه‌م: ئامرازه‌ پىوستیه‌ که‌فائه به‌رزه‌کان له به‌ره‌مه‌یناندا به‌کار به‌یترین.

چواره‌م: بايه‌خ به‌ مه‌کینه و ئامیرو ترومپا کشتو کالییه‌کان بدریت و بیرو کارێزو کانیاه وه‌ سروشتیه‌کان و ئامرازو شیوازه‌کانى به‌ره‌مه‌ینانى دیکه‌ش له زیان پیکه‌وتن به‌پارێزین.

پنجم: بایه خ به شینایی هر له کاتی چاندییه وه تا کاتی دروینه یاخود لپکردنه وه بدریت و، ریگه به هیچ شتیگ نه دریت له ناویان بیات یا زیانیان پی بگه یه نیت و له زینده وهره زیانبه خشه کانی کشتوکال و سوتان و لافاویش پاریزرین.

ششم: سامانی نازه لی و ماسی و په له وهره میرووی سوود به خش پاریزرین و چاودیبری بکرین و له هموو نه و شتانه پاریزرین که زیانیان پی ده گه یه نیت.

هفتم: پیرو کردنی سیستمی خوله کانی کشتوکالی و، ده ستیشان کردنی نه اندازه ی نه و پانتاییانه ی که له هر ناوچه یه کدا پیویسته به بهروبوومی دیار کراو بچینرین. ههروه ها دیار کردنی جوهره کانی تو و په یین و و قهره ی بوونه وهری زیانبه خش و واده کانی به کارهینانیان به پیی پلان و رینماییه کانی و هزاره تی کشتوکال.

هشتم: پاراستن و خزمه تکردنی باخه کان و بهرو میوه کانیان تا پیده گن و ده برینه بازار نابی پشت گوی بخرین.

نویسم: پیرو کردنی سیستمی عمار کردنی دروست و بی وهی بو بهروبوومه کان.

ماددهی چوارهم:

پاریزگار دواى وەرگرتنى راي بهر یوه بهر ایه تى گشتى کشتو کال له پاریز گادا لیژنه ی تایهت بو چاودیری و به دوا داچوونى جیبه جی کردنى حوکه کانی نه م یاسایه پینک ده هیئى، نه مهش به پیی چهند رینماییهك كه و هزاره تى كشتو كال له ههر یمدا ده رى ده كات.

ماددهی پینجه م:

پیویسته له سه ر کارگه و سه نعه تگاگان. له وانه ی که به ر و بوومى کشتو کال، وهك که ره سته ی خاو له سه نعه تى كشتو كال لیدا به کار ده هیئن، که ره سته ی خو مالى نه گهر فراهه م بییت به کار به یئن.

ماددهی شه شه م:

نه گهر جوتیار یان نه و که سه ی زه وییه کشتو کالییه که ی یان باخه که ی به ده سته وه یه، یان نه و که سه ی بهر پرسه له بهر یوه بردنى، ملی نه دا ((امتنع)) به بی پاساوى به جی - زه وییه که بکیلی و بیچینی یان خزمه تى نه کرد، نه و پاریزگار بو ی هه یه زه وییه که به بهر یوه بهر ایه تى گشتى کشتو كال بسپیرى، بو نه وه ی چونی به چاك ده زانى نه و هها کشتو کالى له سه ر بکات و، سوود له بهر و میوه و وشکه لى (أحطاب) و هربگریت، به بی نه وه ی خاوه نه که ی مافى داوا کردنى کرپی هاوتای هه بیئ، به لام نه گهر له کو تایی و هرزه که دا به لئین بدات که به شیوه یه کی دروست زه وییه که ی و بهر دیئى و خزمه تى ده كات، نه و زه وییه که ی پی ده دریتنه وه.

ماددهی جه و ته م:

یه که م: سه رو کی یه که ی کارگیری بو ی هه یه داوا له دادگای په یوه ندیدار بکات، له و تاوانانه بیچیتنه وه که ده قه کانیا ن له م یاسایه دا هاتوون.

دووهم: نه و بریارانه ی به پیی برگیه (یه که م) ی سه ره وه ده رچویندراون، له بهر ده م دادگای تاوانه کانی ناوچه که دا بهر تانه ده که ون و، بریاره که شی له م رووه وه بنبره.

ماددهی هه شه م:

دادگای به رایى ناوچه که، تایه ته به ته ماشا کردنى داواکانى زیده روپی له سه ر زه وییه کشتو کالییه کان و باخه کان و داواکانى ناکوکی سنووره کانیا ن و نه و مافانهش که تییا ن ده که ویت، په یوه ندیداره کانیش بو یان هه یه له ماوه ی پانزده روژ، له روژی پی رگه یان دنه وه له

بهردهمی دادگای تیپهلچوونهوهی ناوچه کهدا بهسیفہتی پیداچوونهوه برپارہ کہ رەتیکه نهوهو،
لہم رووهوه برپاری دادگا بنبرہ.

ماددهی نویہم:

یہ کہم: خاوهن زهوی یا جوتیار یا کەشتیار یا ئەوهی پهیوهندی کشتوکالی ہیہ ئەگەر
سەرپیچی حوکمه کانی ئەم یاسایه و ئەو بهیانمانه بکەن کہ لەسەری دەرچوون، ئەوا بو
ماوهیەک بەند دەکرین کہ لە سالیک پتر نه بیټ یا به غەرامه یەک سزا دەدرین کہ لە حەفت
سەدو پەنجا هەزار دینار پتر نه بیټ یا به یەکیک لەو دووسزایه.

دووهم: فەرمانبەری کشتوکالی که سەرپەرشته بهسەر پرۆژه کشتوکالییە کانهوه ئەو سزایە
بهسەردا دەدریټ که لە برگه (یە کهم) ی سەرەودا هاتوو، لە حاله تیگدا ئەگەر بووبیته
هۆی سەر نه گرتنی پرۆژه که یان زەرەبکی گەوره له پرۆژه که به هاوکاری له گەل خاوهن
پرۆژه کهدا، ئەگەر پیشتر فەرمانگه کهی ئاگادار نه کردیتهوه و ئینزای به خاوهن پرۆژه که
نه دابیټ.

سییەم: هەر فەرمانبەریک یان کریکاریک به که متەر خەمی یان به ئەنقەست له به جیهیتانی
ئیشه کهیدا، بووبیته هۆی زیانگه یاندن به بهروبومی کشتوکال، سزای بەند کردنی دەدریټ
بو ماوهیەک لە شەش مانگ زیاتر نه بیټ یان به غەرامه یەک له چوار سەدو پەنجا هەزار دینار
زیاتر نه بیټ له گەل قەرەبوو کردنهوهی زیانه که.

چوارەم: ئەگەر رەفتاریک له گەل حوکمه کانی ئەم ماددهیهدا نه گونجاو. تاوانیکی لیکهوتەوه
سزاکه ی به پپی یاسایه کی دیکه ی کاریکراو له هەریمدا گرانتر بیټ، ئەوا کام دەقیان
سزاکه ی گرانتر بیټ، ئەوهی بهسەردا دەسه پیټ.

پینجەم: دوا ی وەرگرتنی رەزامهندی وهزیری کشتوکال، ئینجا داوا لهسەر فەرمانبەری
سەرپیچیکار به پپی برگه کانی (دووهم و سییەم) ده کریتهوه.

ماددهی دهیهم:

جییه جی کردنی یاسای فیدرالی بو پاراستن و په ره پیدانی به روبرومی کشتوکالی و سامانی نازه ل ژماره (71) ی سالی/1978 له هه ری می کوردستان – عیراق راده گیری.

ماددهی یانزدهم:

وه زیری کشتوکال بو هی هه ری نمای پیویست بو ئاسانکاری جییه جی کردنی حو کمه کانی ئەم یاسایه دهر بهینی.

ماددهی دوانزهم:

کار به هیچ ده قی کی یاسای یا بر یاریک ناکریت پیچه وانهی حو کمه کانی ئەم یاسایه بی ت.

ماددهی سیانزهم:

پیویسته ئەنجومه نی وه زی ران ولایه نه په یوه ندی داره کان حو کمه کانی ئەم یاسایه جییه جی بکه ن.

ماددهی چواردهم:

ئەم یاسایه دوای نه وه د رۆژ له رۆژی بلا و کردنه وه ی له رۆژ نامه ی فه رمی (وه قائی کوردستان) جییه جی ده کریت.

مسعود بارزانی

سه رۆکی هه ری می کوردستان – عیراق

هه ولیر

2 ی حوزه برانی 2008 ی زایینی

12 ی جۆزه ردان 2708 ی کوردی

28 ی جمادی به کم 1429 ی کۆچی

هۆکاره پېوېستیه کان

له بهر ئه وهی که زهوی وزاری کشتوکال و باخ و جهنگه ل و له وه پرگای خوړسک و سامانی نازه ل، ههروه ها نامرازو ئه دهواتی بهر هه مهینانی کشتوکالییش، له مه کینه و نامیرو ترۆمپای ئاوو بیرو کاریزو کانیاوی سروشتی که پېوه ندیی بهو سامانه وه هه یه، به به شیک له سامانی نیشتمانیی کوردستان له قه لهم ده درین، جا به هوی خراب بهر هه مهینانی زهوی و زاری کشتوکال و دواکه وتنی هه ردوو کوچکه ی بهر هه مهینانه کشتوکالیه که له ئه نجامی به سه رهاتی هه لومهرجی نا هه موار که به سه ر کوردستاندا هات و گونده کان ویران کران و، لهو سالانه ی پېشتر دا گه مارۆی دوولایه نه به سه ر ناوچه که دا دراو، له بهر زهرووره تی بهر ژه وه ندی گشتی و، له پیناوی گاللدانی بهر هه مهینانی زهوی وزاری کشتوکال به شیوازیکی زانستانه و دروست و، بو زۆرتتر کردن و چاکتر کردنی بهروبوومی کشتوکال و، پاراستنی بهر هه می کشتوکالی مه حه للی، بویه ده رچواندنی ئه م یاسایه به پېوېست زانرا بو ئه وهی به کارهینان و وه به رهینانی ئه و سامانانه به شیوه یه کی زانستی و به گویره ی ئامانجه کانی په ره پیدانی نیشتمانیی کوردستان دابین بکات و خاوه نه کانیا و ئه وانیه ره فتاریان له سه ر ده که ن و بهر پرسیاران له بهر یوه بردنیا رابسیپر درین تا بایه خی بی بدن و په ره ی بی بدن و پشتگوئی نه خه ن و تووشی له ناوچوونی نه که ن، بویه ئه م یاسایه ده ر کرا.